

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اتقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک

استان خراسان رضوی

www.ketab.ir
کتاب هجدهم

۵ آذر ۱۳۵۷ - ۱۵ آذر ۱۳۵۷

عنوان و نام پدیدآور: انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک؛ استان خراسان رضوی / مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات.
مشخصات نشر: تهران: وزارت اطلاعات، مرکز بررسی اسناد تاریخی، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۲۱ ج؛ مصور، عکس، نمونه.

شابک دوره: 6- 073- 149- 600- 978، ج ۱: 9- 072- 149- 600- 978، ج ۲: 6- 101- 149- 600- 978، ج ۳: 8- 206- 149- 600- 978، ج ۴: 5- 207- 149- 600- 978، ج ۵: 2- 208- 149- 600- 978، ج ۶: 9- 209- 149- 600- 978، ج ۷: 5- 210- 149- 600- 978، ج ۸: 2- 211- 149- 600- 978، ج ۹: 9- 212- 149- 600- 978، ج ۱۰: 6- 213- 149- 600- 978، ج ۱۱: 3- 214- 149- 600- 978، ج ۱۲: 0- 215- 149- 600- 978، ج ۱۳: 7- 216- 149- 600- 978، ج ۱۴: 4- 217- 149- 600- 978، ج ۱۵: 1- 218- 149- 600- 978، ج ۱۶: 8- 219- 149- 600- 978، ج ۱۷: 4- 220- 149- 600- 978، ج ۱۸: 1- 221- 149- 600- 978، ج ۱۹: 8- 222- 149- 600- 978، ج ۲۰: 5- 223- 149- 600- 978، ج ۲۱: 2- 224- 149- 600- 978

وضعیت فهرست نویسی: فایا

یادداشت: ج. ۲ - ۲۱ (چاپ اول: ۱۳۹۹) (فیا)

یادداشت: کتابنامه.

یادداشت: نمایه.

مندرجات: ج. ۵۲ فروردین ۱۳۴۲ - ۳۱ تیر ۱۳۴۲ - ج. ۳۱ مرداد ۱۳۴۲ - ۲۵ اسفند ۱۳۴۲ - ج. ۷۴ فروردین ۱۳۴۳ - ۲۹ اسفند ۱۳۴۳ - ج. ۲۵ فروردین ۱۳۴۴ - ۲۸ اسفند ۱۳۴۴ - ج. ۲۶ فروردین ۱۳۴۷ - ۲۹ اسفند ۱۳۴۹ - ج. ۱۷ فروردین ۱۳۵۰ - ۳۱ شهریور ۱۳۵۲ - ج. ۲۸ مهر ۱۳۵۲ - ۲۷ اسفند ۱۳۵۴ - ج. ۹۰ فروردین ۱۳۵۵ - ۳۰ مهر ۱۳۵۶ - ج. ۱۰۵ آبان ۱۳۵۶ - ۱۵ اسفند ۱۳۵۶ - ج. ۱۱ آذر ۱۳۵۶ - ۳۱ فروردین ۱۳۵۷ - ج. ۱۲ اردیبهشت ۱۳۵۷ - ۲۴ خرداد ۱۳۵۷ - ج. ۱۳ خرداد ۲۵ - ج. ۳۱ مرداد ۱۳۵۷ - ج. ۱۴ شهریور ۱۳۵۷ - ۵ مهر ۱۳۵۷ - ج. ۱۵ مهر ۱۳۵۷ - ۳۰ مهر ۱۳۵۷ - ج. ۱۶ آبان ۱۳۵۷ - ۱۹ آبان ۱۳۵۷ - ج. ۱۷ آبان ۲۰ - ۲۰ آبان ۱۳۵۷ - ج. ۴ آذر ۱۳۵۷ - ج. ۱۸ آذر ۱۳۵۷ - ۱۵ آذر ۱۳۵۷ - ج. ۱۹ آذر - ۲۴ آذر ۱۳۵۷ - ج. ۲۰ آذر - ۲۵ آذر - ج. ۶ دی ۱۳۵۷ - ج. ۷ دی - ۲۲ بهمن ۱۳۵۷

موضوع: سازمان اطلاعات و امنیت کشور - اسناد و مدارک

موضوع: ایران - تاریخ - انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ - خراسان رضوی - اسناد و مدارک

موضوع: ایران - تاریخ - انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ - اسناد و مدارک

شناسه افزوده: ایران وزارت اطلاعات. مرکز بررسی اسناد تاریخی

رده بندی کنگره: ۳۲۱۲ - الف ۵۲ ر / DSR ۲۰۱۷

رده بندی دیویی: ۹۵۵.۱۲۹

شماره کتابشناسی ملی: ۳۴۸۱۲۹۱

شناسنامه

عنوان: انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک، استان خراسان رضوی (کتاب هجدهم)

ناشر: مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۱ - ۲۲۱ - ۱۴۹ - ۶۰۰ - ۹۷۸ (کتاب هجدهم)

ISBN: 978 - 600 - 149 - 221 - 1 (vol. 18)

شابک دوره: ۶ - ۰۷۳ - ۱۴۹ - ۶۰۰ - ۹۷۸ (دوره ۲۱ جلدی)

ISBN: 978 - 600 - 149 - 073 - 6 (vol. set.21)

http://www.historydocuments.ir

E - mail: info@historydocuments.ir

صندوق پستی: ۴۷۳۵ - ۱۹۳۹۵

قیمت: ۸۵۰۰۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ است.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

پنج	سخن ناشر
نه	مقدمه
نه	روز پنجم آذرماه . راهپیمایی بزرگ
چهارده	روز ششم آذرماه - تظاهرات پراکنده
شانزده	روز هفتم آذرماه - درخواست دستگیری مبارزین
هفده	روز هشتم آذر - در آستانه محرم
نوزده	روز نهم آذر - نهضت ادامه دارد
بیست و یک	روز دهم آذر - تجمع در حرم رضوی
بیست و سه	روز یازدهم آذر - اول محرم
بیست و هشت	روز دوازدهم آذر - دوم محرم - تظاهرات خونین
سی و دو	روز سیزدهم آذر - سوم محرم
سی و چهار	روز چهاردهم آذر - چهارم محرم - روز سرنگونی مجسمه ها
سی و نه	روز پانزدهم آذر - پنجم محرم - آغاز نامه فکیر شبانه در مشهد
چهل و دو	شهرستان های استان از ۵ آذر تا ۱۵ آذر ماه ۱۳۵۷ به ترتیب حروف الفبا
چهل و دو	شهرستان قایباد
چهل و سه	شهرستان تربت جام
چهل و شش	شهرستان تربت حیدریه
پنجاه و یک	شهرستان درگز
پنجاه و دو	شهرستان سبزوار
پنجاه و پنج	شهرستان سرخس
پنجاه و شش	شهرستان فریمان
پنجاه و شش	شهرستان قوچان
پنجاه و هشت	شهرستان کاشمر
شصت	شهرستان گناباد
شصت و یک	شهرستان نیشابور
۱	استاد
۴۴۷	فهرست اعلام
۴۷۱	ضمائم
۴۹۵	تصاویر

سخن ناشر

مجلد هجدهم از مجموعه «انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک: استان خراسان رضوی» در برگیرنده اسنادی است که مقطع زمانی ۵ تا ۱۵ آذر ۱۳۵۷ در این استان را روایت می‌کنند. در این روزهای پراشتهاب دولت نظامی غلامرضا اژه‌اری به دنبال مهار انقلاب اسلامی از طریق ایجاد رعب و وحشت بود. رژیم و حامیان خارجی آن با استقرار یک دولت نظامی به دنبال برونرفت از وضعیتی بودند که به سرعت در حال تبدیل به یک مساله بین‌المللی و از بین رفتن هژمونی غرب در ایران می‌گردید. به همین دلیل دولت اژه‌اری اقداماتی را در جهات مختلف برای پایان دادن به اعتصابات خصوصاً در شرکت نفت، زمینه‌سازی برای ترور حضرت امام، برخورد شدید با تظاهرات مردمی، و بازداشت برخی از سران رژیم انجام داد.

روند رویدادها نشان داد که هیچکدام از این اقدامات نه تنها قادر به مهار انقلاب اسلامی نگردید، بلکه هیمنه دولت نظامی را که در مدت بسیار کوتاهی توانسته بود یک آرامش نسبی را ایجاد کند از بین برد. اسناد این مجموعه روند فروپاشی اقتدار دولت نظامی را در استان خراسان رضوی و همه شهرهای آن نشان می‌دهد. اسناد نشان می‌دهد که در روزهای پنجم، ششم، دهم، و دوازدهم تظاهرات وسیعی در استان انجام گرفته است که در جریان آنها خصوصاً در روز دوازدهم تعدادی از انقلابیون شهید یا مجروح شده‌اند. در روز چهاردهم آذر که چهارمین روز از ماه محرم نیز بود تعداد زیادی از مجسمه‌ها و نمادهای رژیم پهلوی به وسیله مردم سرنگون گردید که گزارش‌های مربوط به آنها در این مجلد آمده است. همکاری میان تمام اقشار جامعه اعم از روحانیون، فرهنگیان، دانشجویان و سایر اصناف و گروه‌ها از ویژگی‌های تظاهرات استان خراسان رضوی است. از اقدامات جالب توجه انقلابیون در این مقطع زمانی که در اسناد نیز بازتاب زیادی دارد، سردادن شعارهای شبانه در پشت‌بام‌ها است. این حرکت ابتکاری که در سراسر کشور صورت می‌گرفت نه تنها همبستگی مردم در شرایط حکومت نظامی را بیشتر می‌کرد، بلکه امکان برخورد نیروهای نظامی - امنیتی را نیز به حداقل می‌رساند. برنامه تکبیرهای شبانه که در

ساعت ۹ شب انجام می‌گرفت را باید از اقدامات قابل تأمل انقلابیون در این زمان دانست. برای فهم بهتر این اسناد ذکر نکاتی چند ضروری است:

۱. بهرغم برخی ذهنیت‌های ناشی از عملیات روانی ساواک، بسیاری از فعالیت‌ها و تحرکات انقلابیون از دید منابع ساواک مخفی مانده است؛ لذا گزارش‌های موجود و اسناد منتشره الزاماً بیانگر سیمای کامل فعالیت‌های مخالفان رژیم ستم‌شاهی نیست.

۲. برای گردآوری این مجموعه، کلیه پرونده‌های انفرادی چهره‌های مذهبی و انقلابی و موضوعی مربوط به استان خراسان مورد بررسی و بهره‌برداری قرار گرفته و در گزینش اسناد، سندهای تکراری حذف شده است. در میان سندهایی که محتوای مشابه داشته‌اند، اولویت به سندی داده شده که حجم بیشتری از جزئیات موضوع را دربر داشته است. ضمناً اسناد تایپ شده به مشابه دست‌نویس آن ترجیح داده شده است.

۳. عناصر مهم و مؤثر اعم از زندگینامه مختصر رجال، شرح وقایع، مکان‌های تاریخی و... که نیاز به گویاسازی داشته، انجام و در ذیل اسناد ارائه شده است. گویاسازی‌ها در برخی از اسناد به صورت توضیح سند با سندی دیگر است.

۴. به منظور تسهیل در بهره‌برداری خوانندگان محترم، اسناد به ترتیب تاریخ گزارش سند تنظیم شده است و پس‌از آن اولویت به تاریخ وقوع، تاریخ رسیدن خبر به منبع، تاریخ رسیدن خبر به رهبر عملیات و تاریخ پی‌نوشت داده شده است.

۵. در بعضی از اسناد، عباراتی مانند «بایگانی شود»، «امضا و یا توضیحاتی از مسئولین ساواک»، «شماره پرونده»، «دستور اقدام» و... به کار رفته است که عیناً و با اندازه‌ای کوچک‌تر از متن اصلی سند حروف‌چینی شده است.

۶. به علت آمدن تصاویر اسناد، از حروف‌چینی سرب‌گ سندها خودداری و صرفاً به درج مبدأ، مقصد، تاریخ، شماره و موضوع اکتفا شده است.

۷. برخی اسناد مهم که به دلایلی در متن نیامده‌اند یا در پاورقی صفحات کتاب به آن‌ها اشاره شده، در بخش ضمایم در پایان کتاب قرار گرفته‌اند. از سوی دیگر اعلامیه و بیانیه‌های شخصیت‌ها یا گروه‌های مخالف رژیم که در گزارش‌های ساواک و شهربانی به کشف آن‌ها اشاره شده نیز در ضمایم کتاب قرار گرفته و در پاورقی هر سند به موضوع آن اشاره شده یا گزارش کوتاهی درباره آن داده شده است؛ مگر اینکه این اعلامیه‌ها در پرونده‌های ساواک بایگانی نشده باشند.

۸. شکل صحیح غلط‌های املایی یا اشتباه‌هایی که در محتوای برخی اسامی، موضوعات یا اصطلاحات در اسناد وجود دارند، در پایان هر سند، در پاورقی توضیح داده شده است. برخی نواقص جزئی یا اسامی اشخاص که به‌طور ناقص در سند آمده‌اند نیز داخل قلاب [] در داخل متن قرار

داده شده‌اند.

۹. در برخی از گزارش‌های ساواک، نظریه‌هایی وجود دارد که از شخص نظردهنده با کلمات رمز یاد شده است. این کلمات رمز معمولاً اسامی روزهای هفته و معنای آن‌ها به شرح زیر است:
نظریه شنبه: نظریه منبع نفوذی ساواک (گزارشگر) است که از طریق مشاهده مستقیم یا از راه‌های دیگر کسب خبر نموده است.

نظریه یکشنبه: نظریه رهبر عملیات است که گزارش منبع نفوذی را تأیید یا تحلیل کرده است.
نظریه دوشنبه: نظریه رئیس دایره عملیات است.
نظریه سه‌شنبه: نظریه رئیس امنیت داخلی است.
نظریه چهارشنبه: نظریه رئیس سازمان اطلاعات و امنیت منطقه است.
نظریه جمعه: نظریه رئیس سازمان اطلاعات و امنیت استان است.

۱۰. در سربرگ سندها برخی علائم با رمز آمده است. از جمله آن‌ها مبدأ و یا مقصد نامه‌ها و گزارش‌ها است که منظور از آن رمزها عبارت‌اند از:

۱ ه: ساواک گیلان، ۲ ه: ساواک مازندران، ۳ ه: ساواک آذربایجان شرقی، ۴ ه: ساواک آذربایجان غربی، ۵ ه: ساواک کرمانشاه، ۶ ه: ساواک خوزستان، ۷ ه: ساواک فارس، ۸ ه: ساواک کرمان، ۹ ه: ساواک خراسان، ۱۰ ه: ساواک اصفهان، ۱۱ ه: ساواک سیستان و بلوچستان، ۱۲ ه: ساواک کردستان، ۱۳ ه: ساواک همدان، ۱۴ ه: ساواک سمنان، ۱۵ ه: ساواک لرستان، ۱۶ ه: ساواک بوشهر، ۱۷ ه: ساواک هرمزگان، ۱۸ ه: ساواک کهگیلویه و بویراحمد، ۱۹ ه: ساواک چهارمحال بختیاری، ۲۰ ه: ساواک تهران، ۲۱ ه: ساواک قم، ۲۲ ه: ساواک اراک، ۲۳ ه: ساواک قزوین، ۲۴ ه: ساواک ایلام، ۲۵ ه: ساواک زنجان، و ۲۶ ه: ساواک یزد.

۱۱. همچنین مبدأ یا مقصد نامه‌ها و گزارش‌های مربوط به اداره کل سوم ساواک (امنیت داخلی) به اعداد رمز عنوان شده است. اداره کل سوم از ۷ بخش تشکیل می‌شد که عبارت بودند از:
(۱) مدیریت اداره کل سوم، (۲) اداره کل یکم عملیات و بررسی، (۳) اداره دوم عملیات و بررسی، (۴) اداره سوم کل سوم، (۵) اداره چهارم کل سوم، (۶) اداره پنجم کل سوم، و (۷) اداره ششم کل سوم.
الف. اجزای اداره یکم عملیات و بررسی نیز شامل این موارد بوده است: ۳۱۰: دفتر اداره یکم عملیات و بررسی، ۳۱۱: بخش احزاب و دسته‌جات کمونیستی، ۳۱۲: بخش احزاب و دسته‌جات سیاسی و مذهبی افراطی، ۳۱۳: بخش هدف‌های تازه و فعالیت‌های مربوط به عرب‌زبانان ناراحت و بلوچ‌های حاد ایرانی، ۳۱۴: اکراد، و ۳۱۵: فعالیت‌های خارجی.

ب. اجزای اداره دوم عملیات و بررسی عبارت بود از: ۳۲۰: دفتر اداره دوم عملیات و بررسی، ۳۲۱: بخش دانشگاه تهران، ۳۲۲: بخش دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی تهران، ۳۲۳: بخش دانشگاه‌ها و

مراکز آموزشی عالی استان‌ها و شهرستان‌ها، و ۳۲۴: بخش آموزش و پرورش و مدارس در تهران، استان‌ها و شهرستان‌ها.

ج. اجزای اداره کل سوم: ۳۳۰: دفتر اداره سوم کل سوم، ۳۳۱: بخش ممالک اسکاندیناوی و اروپای شرقی، ۳۳۲: بخش کشورهای اروپای غربی، ۳۳۳: بخش آمریکا، کانادا و آمریکای جنوبی و مرکزی، و ۳۳۴: بخش خاورمیانه و کشورهای غربی و ممالک آسیا و آفریقا.

د. اجزای اداره چهارم کل سوم: ۳۴۰: دفتر اداره چهارم کل سوم، ۳۴۱: بخش احزاب و دسته‌جات راست، انجمن‌ها و اتحادیه‌های دولتی و خصوصی، ۳۴۲: بخش وزارتخانه‌ها و ادارات و سازمان‌های دولتی، ۳۴۳: بخش کارگری، ۳۴۴: بخش اصناف و بازرگانان، ۳۴۵: بخش کشاورزان و امور زراعی، ۳۴۶: بخش عشایر و قاچاق اسلحه و مهمات و کالا، ۳۴۷: بخش جراید و سینما و تلویزیون، ۳۴۸: بخش نارضایتی‌های عمومی، و ۳۴۹: بخش روابط عمومی.

ه. اجزای اداره پنجم کل سوم: ۳۵۰: دفتر اداره پنجم کل سوم، ۳۵۱: بخش دکترین و آموزش و سازمان و وظایف رهبران عملیات امنیت داخلی، ۳۵۲: بخش سانسور و کنترل مکاتبات، و ۳۵۳: بخش منابع و مأموران و گروه‌های تعقیب و مراقبت.

و. اجزای اداره ششم کل سوم: ۳۶۰: دفتر اداره ششم کل سوم، ۳۶۱: بخش فیش، ۳۶۲: بخش بایگانی، و ۳۶۳: بخش بررسی و تجزیه.

امید است انتشار این مجموعه، در قضاوت نسل حاضر و نسل‌های آینده و هدایت آنان مؤثر بیفتد و زمینه تحقیقات دقیق و مؤثری را در عرصه تاریخ معاصر ایران در دهه‌های اخیر فراهم سازد. انشاءالله.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات